

„ЖИВЕЋ БЕЗ ЖИВОТА, ЧЕКАМ“: ЛИЧНОСТ СВЕТЕ ТЕРЕЗЕ АВИЛСКЕ

Мирослав М. Поповић*
Универзитет у Београду
Филозофски факултет,
Библиотека Одељења за
историју

Апстракт: Циљ рада који је пред нама је да представимо живот и дела Свете Терезе Авилске (1515–1582), једне од најзначајнијих светица римокатоличке реформације, реформатора кармелићанског реда и јасца мистичких дела, уз одговарајући црквено-историјски контекст.

Кључне речи: Света Тереза Авилска, кармелићански ред, римокатоличка мистика.

Тридентски концил, који се у више наврата састајао између 1545–1549, 1551–1552. и 1562–1563. године, дефинисао је, пред налетом успона Реформације, римокатоличку теологију о Прародитељском греху и искупљењу, Светим тајнама, те бригу о пастирском телу и римокатоличку обнову. Ова обнова је подразумевала да је свештенство које је припадало секули морало да напредује у врлинама и теолошком знању, а инсистирало се и на реформисању редовника и редовница. Нова религијска братства доживљавају процват током 16. и 17. века, међу којима су прво место заузимали језуити, затим капуцини, лазаристи, а велики успех имали су неки женски редови, међу којима се истичу реформисане кармелићанке, под вођством Свете Терезе Авилске или Терезе од Исуса, затим урсulinке, редовнице реда похода Маријина и милосрдне кћери. Такође, будила се и једна нова снага која је сведочила о жељи за одрицањем од раскоши, о чему сведочи стварање „босоногих кармелићана“, „босоногих тринитараца“, те „босоногих сервита испо-

* miroslav.popovic@f.bg.ac.rs.

сника“. Верске књиге у другој половини 16. века доживљавају велики процват, штампарије су популарисале литургијске текстове, теолошке студије, мистичка разматрања (нарочито размишљања Терезе Авилске и францисканца Беноа од Канфелда и Жозефа ди Тремблеа), одбране вере, расправе, житија светаца и приче о чудима. Никада није било толико духовних књига, малог формата и написаних народним језиком, као што никада није било толико похвала Богородици. После Тридентског концила уследило је златно доба римокатоличке теологије, које је окончано у првој половини 17. века, али се занимање за теолошка питања одржало кроз читав 17. век и постојао је велики број теолога (Делимо 1993: 49–108).

Крај 16. и почетак 17. века обично се назива „веком светаца“, који су, чини се, добили улаз у један свет у који обични људи немају приступ, у којем се велича молитва која превазилази границу људских речи, то је пут који води римокатоличке мистике. Они су га сами крчили, одабирајући дубоку несигурност долазили су до потпуне сигурности у Бога. Мистичка искуства су подразумевала велике немире, смртне море, вртоглавице непознате обичном свету. После периода искушавања, долази до продора божанског у срце мистика, који је увек неочекиван, а душа мора бити припремљена дугим учењем молитве, да би се постепено дошло до потпуне мистичне среће. Мистичка струја шпанске ренесансне мисли достигла је врхунац у другој половини 16. века. Она тежи да поседује Бога кроз јединство љубави, претпоставља да су Бог и душа сами на свету. Из мистицизма се рађају мистичка теологија, мистичка онтологија и психологија, а мистичка дела садрже изразе који имају нијансе филозофије (ствари су ништа, време је варка), затим изразе психолошке (осећај, душа, дух), теолошке (Божија милост, врлина), поетске природе (дубине душе, заруке), а суштина је искуство сједињавања душе са Богом, те Бог и душа чувају своју индивидуалност у складу са тајном Тројства (Делимо 1993: 117–120; Абељан 2008: 238–240; Аријес, Диби 2002: 215–219).

Света Тереза од Исуса се сматра једном од најважнијих светица контрареформације, активно је промовисала мистичку молитву, реформисала кармелићански ред и писала мистичка дела. Изазови са којима се Тереза суочила у шеснаестовековној Шпанији обликовали су и њену поруку и начин на који ју је она изразила. Морала је да брани легитимитет својих мистичких искустава, свој план реформе и саму себе. Тереза је почела да преузима на себе одбрану жена генерално, борећи се за њихову већу и израженију улогу у оквиру хришћанске традиције (Alvarez 2011; *Terezija Avilska: lik, djelo i poruka*:

zbornik radova simpozija o 400. obljetnici smrti sv. Terezije Avilske, Zagreb 10–11. XII 1982 1983). Тежња за духовним савршенством било је нарочит изазов у шеснаестовековној Шпанији. Шпанија је до средине века била земља која се највише сврстала уз план Тридентског концила. Била је везана за правоверје које се полако развијало од једне врсте хуманизма, који је дозвољавао индивидуалну теолошку спекулацију и духовно експериментисање, до ригиднијег модела клерикалне контроле, који је обесхрабривао „нову духовност“ са тежиштем на менталној молитви. Серија инквизиција које је Шпанска Црква наредила против одређених група људи имала је кумулативни утицај на природу и праксу Римокатоличке Цркве у Шпанији. Римокатоличка реформација порицала је женама моћ духовности, окарактерисане су као „мале жене“, термином који је говорио о политичкој, друштвеној и духовној женској немоћи. Родна идеологија 16. века била је битна за одржавање верског, друштвеног и политичког поретка. Жене су истовремено биле пуне врлина и „зле“ на начине на који мушкарци нису били. У току првих неколико деценија 16. века, пре него што је на сцену чврсто ступила Света Тереза, религиозне жене су изгубиле добар део контроле над својим животима. Процват мистицизма у Шпанији 16. века заснивао се у великој мери на обнови францисканског реформског покрета, који је крајем 15. века иницирао кардинал Франсиско Хименес де Сиснерос (1416–1517) (Ahlgreen 1996: 1–15; Алварес, Пећароман 2003: 101–139).

Живот и делатност Свете Терезе Авилске

Тереза де Сепеда и Аумада потписивала се као Тереза од Исуса; рођена је 1515. у Авили, а њено порекло се може пратити до Толеда и Олмеда. Била је дете из брака Алфонса Санчеса де Сепеде и његове друге жене Беатрис Давила и Аумада. Терезин отац Алфонсо био је син трговца из Толеда, Хуана Санчеса де Толедо и Инес де Сепеда, која је потицала из Тордесиљаса. Хуан је пребацио своје послове у Авилу и успео да његова деца ступе у брак са представницима племства. Алфонсо је имао троје деце из првог брака са Каталином дел Песо, а из другог деветоро; двоје деце из првог и седморо из другог били су синови, који су учествовали у освајању и колонизовању Америке (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 826; Абељан 2008: 241). Према неким истраживачима, Тереза је имала јеврејске корене, за шта се сазнало релативно скоро, 1940-тих, а Терезина породица, која је сведочила на њеној беатификацији и канонизацији, успела је да при-

крије ову чињеницу. Према овим тврдњама, деда Свете Терезе, Хуан Санчес, био је Јеврејин (Lincoln 1984: XV, 1–4).

У време када се родила Света Тереза, Авила је, попут других европских градова тога времена, тек почела период свог устаљеног демографског и економског развоја, светица је одрастала у атмосфери динамичних, али некад узнемирујућих урбаних промена. Авила 16. века била је амалгам различитих друштвених група, већину су чиниле занатлије, нарочито у производњи вунених тканина, јер је производња вуне била основа економије Авиле и целе Кастиље. Било је доста антијеврејског расположења у Авили крајем 15. века, Јевреји су били присиљени да живе у оквиру гета, а врхунац је био 1491–1492, када су римокатолички монарси Изабела I од Кастиље (1474–1504) и Фердинанд II Арагонски (1475–1504) пред Јевреје ставили избор да пређу у хришћанство или да буду протерани ван краљевина Кастиље и Арагона. Велики део Јевреја Авиле је прешао у римокатоличанство, али су „стари хришћани“ Авиле остали сумњичави према новим конвертитима и њиховим потомцима. Конвертити су почели борбу да стекну беспрекорне акредитације и да порекну да су њихове породице икад биле „упрљане“ јеврејском крвљу. Овај део наслеђа Авиле, скривене и „срамне“ јеврејске прошлости, имао је дубоки утицај на Терезу де Ахумаду и Сепеду (Bilinkoff 1992: 4–14).

Тереза је у младости била прилично лепа, а свој леп изглед сачувала је до последњих година. Као личност била је екстровељна и лако се прилагођавала различитим особама и околностима. Покушала је да бежи од куће док је била девојчица, са једним од браће, да би преобраћивала и христјанизовала Маваре. Волела је да чита о свецима и играла се „испосника“ и „самостана“. Када је имала око 12 година, жар њене побожности је некако ишчезао и почела је да развија своја природна интересовања и да чита књиге о витештву. Размишљала је о браку, чему се њен отац противио. Док је била у овој кризи, мајка јој је умрла, а њен отац је сматрао да његова кћер треба строго вођство, те ју је поверио августинским калуђерицама 1531. године. Тереза је почела да се враћа побожности и да размишља о позиву да буде калуђерица. Новембра 1535. године ушла је у кармелићански манастир Оваплоћења (Енкарнасион) у Авили. Следеће године примила је хабит и предала се молитви и кајању. Ускоро након тога озбиљно се разболела и није реаговала на медицински третман. После разних покушаја да се опорави, када ју је отац вратио у Авилу, октобра 1539. пала је у дубоку кому и била сматрана за мртву. После четири дана је живнула, али су јој ноге

остале парализоване три године. После оздрављења, које је Тереза приписала Светом Јосифу, уследио је период осредњости у њеном духовном животу, али никад није одустајала од молитве. Није могла да схвати да се употреба маште може изоставити и да се њена душа може директно предати контемплацији. Током 18 година, колико је трајала ова фаза, Тереза је имала разна мистичка искуства. Спутавала је жеља да буде цењена од других, која ју је коначно напустила у искуству преобраћења у присуству слике рањеног Христа. На тај начин решила се егоизма који је кочио њен духовни развој. Тада, са 39 година, почела је ужива у живом искуству Божије присутности унутар ње саме. Разлика између ових милости и њеног понашања, које је било опуштеније него што је одговарало стандардима времена, изазвала је неразумевање, а неки од њених пријатеља мислили су да су ове милости дело ђавола. Дијего де Сетина утешао је охрабрујући је да настави са менталном молитвом и да промишља о људскости Исуса. Св. Франсиско Борџија (1510–1572) чуо је 1555. Терезину исповест и рекао јој да Божији дух делује у њој, те да треба да се концентрише на Христову Муку и да се не опире екстатичким искуствима, која су јој долазила у молитви. И даље је морала да трпи неповерење како су се Божије милости, тј. визије и екстазе, умножавале. Многи исповедници је нису разумели, а Св. Петар од Алкантаре (1499–1562) ју је саветовао 1560. године да настави досадашњим путем (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 826–828; Абељан 2008: 241; Lincoln 1984: 4–68).

Атмосфера у манастиру Оваплоћења није ишла у корист савршенијег живота којем је Тереза тежила. Група која се сакупила у њеној келији септембра 1560. тражила је своју инспирацију у раним традицијама Кармела и прихватила босоногу реформу Св. Петра од Алкантаре, те је предложено оснивање манастира еремитског типа. У почетку су њен исповедник, те кармелићански провинцијал и други саветници охрабривали Терезу у овом плану, али, када су грађани сазнали за ову намеру, избило је велико противљење. Провинцијал, Терезин исповедник и саветници су или одустали од плана или стали на страну опозиције. Шест месеци касније, када се променио ректор у језуитском колеџу, њен исповедник, отац Алварес, дао је одобрење. Терезина сестра Хуана и њен супруг купили су кућу у Авили и заузели је као да је била намењена за њих, јер је оваква стратегија била неопходна. Док је била у Толеду, Терезу је посетио Св. Петар од Алкантаре и понудио јој да буде посредник у добијању дозвола из Рима, потребних за оснивање. Такође, тада је Тереза завршила прву верзију свог *Живоћа*, како јој је наложио њен испо-

ведник отац Гарсија де Толедо. Пошто се вратила у Авилу јуна 1562, ускоро је стигла апостолска дозвола, из фебруара 1562, за оснивање новог манастира босоногих кармелићанки. Августа месеца основан је нови манастир посвећен Светом Јосифу. Постојала је јака опозиција међу грађанима и у манастиру Оваплоћења. Опатица Оваплоћења и кармелићански провинцијал Анхел де Саласар су напали Св. Терезу, али након што су је саслушали, спустили су тензију и чак јој обећали помоћ у стишавању народног немира и дали јој дозволу да се врати у нови манастир. Састао се савет у Авили да размотри питање новог оснивања, а затим се окупила велика скупштина водећих грађана. Након перипетија, пре краја 1562, оснивач, Тереза од Исуса, добила је одобрење од провинцијала да се врати у нови манастир. Затим је уследило пет најмирнијих година њеног живота, током којих је Тереза написала своја дела *Пути савршенства* и *Размишљања о сјевовима* (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 828–829; Lincoln 1984: 69–106; Bilinkoff 1992: 108–151).

Априла 1567. године, кармелићански генерал, Ђовани Батиста Роси, је након посете одобрио Терезин рад и наредио јој да успостави друге манастире, заједно са неким од калуђерица из манастира Оваплоћења у Авили. Дао јој је дозволу да установи две куће за мушкарце који су желели да усвоје реформу. Тереза је прво основала манастир у Медини дел Кампо 1567. године, а затим су уследила друга оснивања у Малагону 1568, Ваљадолиду 1568, Толеду и Пастрану 1569, Саламанки 1570. и у Алби де Тормесу 1571. Док је путовала у Толедо 1569. прошла је кроз Дуруело, где су Јован од Крста (1542–1591)¹ и Антоније од Исуса установили први манастир босоноге браће у новембру 1568, а јула 1569. Тереза је установила други манастир босоноге браће у Пастрану. Након овог периода

¹ Свети Јован од Крста или Хуан де Јепес рођен је у Фонтиверасу (Авила) у сиромашној породици. Живео је у Медини дел Кампо, а у кармелићански ред ступио 1563, под именом Хуан де Санто Матија. Студирао је на Универзитету у Саламанки и постао свештеник 1567. Желео је да ступи у картузијански ред и познанство са Светом Терезом га је одвратило од те намере, па се придружио њеном реформаторском раду. Деловао је у Дуруелу, чији је манастир основао, затим у Пастрани, где је организовао новицијат Реда, те у Алкали де Енарес, да би 1572. постао исповедник у манастиру Оваплоћења у Авили, где је настојник била Света Тереза. Њихово познанство и дружење имало је велики утицај на обоје. Био је притворен у самостану у Толеду 1577, одакле је побегао, затим боравио у самостану Калварио, потом у Баеси, Кастиљи и Гранади. У Гранади је написао коментаре за *Тамну ноћ* и *Пламен живе љубави*, те наставио да пише коментаре за *Духовну свечану пјесму* и *Усјон на брдо Кармел*. Основао је нови манастир у Сеговији 1588, вратио се у Андалузију и 1591. умро од болести у манастиру у Убеди (Абељан 2008: 243–244).

Тереза је била опатица манастира Оваплоћења, где је постављена 1571. године и имала да се суочи са опозицијом. Успела је да донесе велики напредак у духовном стању заједнице, уз помоћ Јована од Крста, који је био исповедник калуђерицама. Новембра 1572, док је примала причешће из руку Јована од Крста, примила је милост „духовног венчања“. Године 1573. Тереза је посетила Албу и отишла у Саламанку да доведе у ред ствари у тамошњем манастиру. Затим су успостављене куће у Сеговији 1574, Беасу де Сегури 1575. и Севиљи 1576. Године 1573. Тереза је почела своју о *Књију о оснивањима*. Против ње је почео да се води инквизиторски процес 1575; оптужена је за *Књију о живоју*. Процес је отпочео 1578. у Севиљи, а Тереза изашла ослобођена од свих оптужби (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 829; Lincoln 1984: 107–196; Абељан 2008: 241, 243).

Улазак босоноге браће у Андалузију забранио је Роси, генерал кармелићанског реда, који се по овом питању супротставио Терези. Генерална скупштина реда у Пјаченци 1575. наредила је босонојој браћи да се повуку из Андалузије, а Терези да се повуче у манастир. Док је беснео сукоб између обувене и босоноге кармелићанске браће, Тереза је написала *Посети босоногих*, део *Књије о оснивањима* и њену најпознатију књигу *Унушарњи замак*. Нунције Николас Ормането, бранилац босоноге браће, умро је јуна 1578, ускоро је Јован од Крста затворен у Толеду, а босонога браћа су против Терезине воље одржали скупштину у Алмодовару у октобру 1578. Нунције Фелипе Сега је поништио скупштину и декретом ставио босоногу браћу под власт провинцијала обувених кармелићана, који су их подвргли малтретирању. Следила је краљева интервенција и преговори о одвајању босоноге од обувене браће и успостављању провинције босоногих. За првог провинцијала босоноге браће изабран је Јероним Грацијан, Терезин фаворит, 1582. године. Терезина последња оснивања самостана била су у Паленцији и Сорији 1581, и у Бургосу 1582. године. Умрла је у Алби на Тормесу 1582. године (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 829; Lincoln 1984: 197–407).

Тереза је проглашена са блажену 1614, а 1617. у Шпанском парламенту проглашена заштитницом Шпаније. Канонизирана је 1622. године, а 1970. постала је прва жена призната од Свете столице као „доктор Цркве“. У периоду од 1617. до 1630. године на политичку и верску сцену у Шпанији ступило је питање о томе ко је био и ко би могао бити светац заштитник Шпаније. Тереза и Сантјаго (Свети апостол Јаков Заведејев) су две највеће личности у шпанском културном животу, водила се битка између оних који су бранили Терезино заштитништво и оних који су осећали да њено издизање уз шпан-

ског постојећег свеца заштитника Сантјага представља грубу увреду апостола и шпанске духовне традиције. Дуго присуство и Сантјага и Терезе као сузаштитника у шпанској културној и историјској имагинацији, показује да су они од великог значаја за разумевање шпанске нације. Године 1627. у Мадриду је Света Тереза први пут јавно прослављена као новопостављени светац заштитник Шпаније. Многи су се томе противили, на челу са надбискупом Сантјага де Компостеле, и почела је кампања да остали градови не прате пример Мадрида, насупрот владарским наређењима. Терезино уздизање као сузаштитника Шпаније означило је промену у шпанској политичкој, духовној и идеолошкој култури, тиме није изазван само култ Сантјага, већ и традиционално схватање шпанске нације (Rowe 2011: 1–2; *New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 829; Samardžić 2003: 280–281).

Личност и списи Свете Терезе Авилске

Према свим описима, Света Тереза је била изузетно надарена жена, у њој су биле комбиноване физичка лепота, нарочито у младости, и шарм личности којој нити болест нити године нису могле нашкодити. Сви сведоци слажу се да је била жена коју нико не би могао да опише на неколико страница. Била је једна од ретких личности која је имала квалитете који су наизглед искључивали једни друге и врло ретко се налазили у једној личности. Волела је нежно и страшно, али није трпела глупости ни од кога. Посејавала је уједно и снажно изражену слику о себи и изненађујућу понизност. Иако рођени вођа, била је потпуно послушна надређенима. У једном тренутку била је она која покреће и пуна активности, а у другом била изгубљена у мистичкој контемплацији. Мада је била високо интелигентна и изненађујуће ефикасна, нагињала је једноставним, скромним људима и женама. Тереза је имала својих мана, пошто ниједан светац није рођен без њих. Тереза је у раној младости била поносна, имала брзу нарав и падала у бес, интересовала су је задовољства, волела је да буде допадљива људима, јер су јој се дивили где год је ишла. Волела је да прича, и у томе је у младости претеривала. Не треба заборавити континуитет и велики број физичких болести од којих је патила Света Тереза од двадесете године до своје смрти у шездесет и седмој. Постојала је блиска веза између патњи и раста у дубини молитве. Од раних двадесетих Тереза је била у свакодневном немиру, понекад у агонији, патила је од грозница, зујања у ушима и озбиљних срчаних обољења, осећала је неподношљиве

болове. Увек је била близу губитка свести, а некад ју је потпуно губила. Уз срчана обољења, била је и туберкулозна. Од раних година до зрелог доба, Тереза Авилска је имала изузетан утицај на људе. Њена моћ убеђивања је била таква да је трансформисала просечног римокатолика у мистика, имала је снажан утицај на мушкарце. Посеђовала је оштар ум, иако није имала формалног образовања, нити похађала наставу теологије, била је невероватно тачна у својим претпоставкама и изјавама, а врло често се дотицала теолошких питања у својим списима. Терезин плодан ум и јасан поглед су очигледни у мноштву слика и примера који су проишчили из њеног пера, користила је отприлике преко 400 различитих слика и примера да објасни своје мисли (Dubay 1989: 14–19).

Значај личности и дела Свете Терезе Авилске је и у томе што се бавила теолошким расправама у време када је женама то било забрањено или су бар за то сматране неспособним, често су оловљаване као „мале жене“ и потцењиване, те је тиме допринела еманципацији улоге жена у животу Цркве (Weber 1990: 14–41).

Како каже Владета Кошутић, Тереза Авилска била је „изврсна прозна списатељка..., владајући стилем јасним као светлост, једноставна у описима мистичких озарења, и продоран психолог у запажању људских слабости и врлина...“ Тереза је оставила и одређен број стихова „исповести душе, обузете страху према Христу. Ти стихови, писани крвљу срца, неупоредиво су сведочанство љубавне жудње, у посебном, мистичном значењу: жеља душе за блаженством у Богу, узвишеном избавитељу, Драгану и Супружнику“ (Кошутић 1963: 97). Сачувана су и Терезина *Писма* (Teresa of Avila 2001–2007). Међу списима Свете Терезе могу се дефинисати дела која чине основу њеног духовног учења: њена аутобиографија, *Пућ савршенства* и *Унушарњи замак*. Света Тереза их је написала из личног искуства на различитим ступњевима свог духовног живота. Доктрина молитве која се може наћи у аутобиографији није идентична са оном у *Унушарњем замку*, прошло је више од деценије између ова два дела и Тереза је у међувремену досегла виши степен духовне зрелости уз истовремено проширење искуства (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 829–830).

Аутобиографија је првенствено написана као манифестација Терезиног духовног стања за њене духовне оце, а касније је добила шири обим и публику. Поглавља 11 до 22, која су касније додата, посвећена су искључиво расправи о молитви, мада су додатни коментари и примери раштркани у преосталих 28 поглавља. Свој живот Тереза је поделила на два дела, где је нови живот потпуно различит

од старог, писала је о околностима и догађајима из раних година живота, који је требало да истакну и оповргну њену грешност, те се прва поглавља аутобиографије могу читати и као прикривена полемика са исповедницима. Света Тереза је анализирала у овом делу четири степена молитве преко којих почетник постепено долази до потпуне мистичне среће. Душа се пореди са вртом у којем гајимо цвеће чији ће мирис обрадовати Господа, а да би га заливали, почетници у молитви са напором извлаче воду са једног бунара. У следећем ступњу, заливање иде лакше, у трећем стадијуму воде има у изобиљу, доводимо је са реке или потока, а у последњем стадијуму киша обилно пада и Господ сам залива, те особа која моли не улаже труд. Ове слике представљају успон душе ка Богу. На почетку, човек који почиње са молитвом се задовољава тиме да остаје уз Господа у унутрашњој тишини и мора да буде упоран. На другом нивоу, душа залази у натприродно и издиже се изнад своје беде, улази у „молитву мира“, која представља малу варницу коју Господ почиње да пали у души. Следећи ниво је далеко изнад тога, представља умирање за све ствари овога света и уживање у Богу. На четвртој степену долази до божанског сједињавања, кад више нема опажања, већ постоји само уживање. Сједињавање не представља узношење, четврти степен молитве може достићи врхунац у екстази, ко то постигне приказује се у таквој величанствености и осећа страх да ће увредити великог Бога који воли земаљског створа, те привлачи ка себи не само душу, већ и тело, иако је смртно (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 830; Делимо 1993: 120–121; Teresa of Avila 2008: XVI–XVIII; Манчић 2008: 200).

Тереза Авилска је у својим списима помињала привиђења; видела је Христа како носи крст или како хода по врту маслина, такође јој се објавио и у сјају његове васкрсле људскости. Присуство Бога било је праћено светлошћу, а Тереза је неколико пута осетила трансверберацију, посебну Божију награду онима који га воле, дует душе и Бога, када је анђео, у телесном облику, са лицем у пламену, носио у руци дугу златну жаоку, а на врху копља је била ватра, те је Тереза имала осећај да јој се забија у срце. Терезина привиђења су садржала слике, али се оне приказују очима душе, а не очима тела. Када Света Тереза говори о „духовном венчању“ више није реч о приказанима, већ душа непрекидно, као супруга, станује у кући Господа (Делимо 1993: 121–123).

Књигом *Пути савршенства*, Тереза се обраћа својим калуђерицама, подучавајући их у главним врлинама које захтева њихова самоћа, говорећи о практиковању молитве и употреби *Оче наш*-а као

средства за подучавање молитви веће дубине. Књига представља Терезину аскетску доктрину, настала је у време сукоба око Терезиних реформи. Служила је као водич у молитви, са саветима и упутствима како кроз њу достићи духовно савршенство. Тереза је књигу саставила на захтев својих старешина и својих монахиња, дело одликује велика присност и спонтаност писања, позивање на лична искуства и свакодневни живот (Манчић 2008: 216–222; *New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 830).

Унутарњи замак представља главни извор зреле Терезине мисли о духовном животу и његовом интегритету. Тежиште је на животу у молитви, али се говори и о другим елементима, попут апостолата. Унутарњи замак је душа, центар у којем станује Тројство. Напредовање у молитви омогућава појединцу да уђе у дубљу интиму са Богом, која је означена постепеним путовањем кроз боравишта замка од најзабаченијег до центра обасутог светлошћу. Када човек достигне јединство са Богом до степена дозвољеног на овом свету, он је у центру самог себе, има интегритет као дете Божије и као људско биће. Свако од боравишта замка одређено је различитим степеном у развоју молитве. Тереза своди број боравишта на седам, мада их сматра за седам редова или врста боравишта. У седмим боравиштима „сликовито привиђење“ претходи духовном венчању и најављује га (*New Catholic Encyclopedia* 13 2003: 830; Абељан 2008: 242; Делимо 1993: 123; Teresa of Avila 2010).

* * *

Карактеристика по којој се Тереза Авилска разликује од осталих мистичара је њена енергична одбрана Христове људске природе као теме мистичке контемплације, Христа је сматрала јединим „вратима“ за улазак у Божије тајне, те је Христова личност окосница читавог религиозног живота. У *Књизи живота* Терезе Авилске просветљење је нашла немачка Јеврејка Едит Штајн, прва жена у Немачкој која је била предавач на катедри за филозофију. Месец дана после читања књиге покрстила се и ступила у кармелићански ред. Након што је страдала у гасној комори у Аушвицу 1942, због свог светог живота, Едит Штајн је и сама постала Св. Тереза Бенедикта од Крста (Абељан 2008: 242–243; Манчић 2008: 213). Као једна од најутицајнијих и најважнијих светих особа из времена римокатоличке реформације, светица која је оставила неизбрисив траг у културном и религијском идентитету Шпаније, поставши њен заштитник, Тереза

Авилска може се лепо представити цитатом који доноси Хосе Абељан. Према њему Тереза постаје: „најјаснији пример способности заједничке свим шпанским мистичарима 16. века: способности да интензивно живе живот религиозне контемплације и људских борби, да стварају уметност и филозофију од супстанције свакодневног живота, да се уздигну до оног најапстрактнијег, али не логичким процесом дехуманизације, већ, да тако кажемо, појачавајући оно особито људско“ (Абељан 2008: 243).

* * *

Библиографија:

Абељан, Х. Л. (2008): *Историја шпанске мисли од Сенеке до данас*, превела са шпанског Н. Мариновић, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Алварес, Ф. Б., Пећароман, Х. Х. (2003): *Историја Шпаније*, превела са шпанског Б. Буквић, Београд: Слио.

Аријес, Ф., Диби, Ж. (прир.) (2002): *Историја приватног живота, 3, Од ренесансе до просвећености*, Ф. Аријес ... [и др.]; уредио Р. Шартије; превела с француског Љ. Мирковић, Београд: Слио, 2002.

Делимо, Ж. (1993): *Католицизам између Лућера и Волћера*, превела са француског В. Илијин, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Цетиње: Издавачки центар „Цетиње“.

Кошуткић, В. Р. (1963): *Шпанска лирика: два златна века*, избор, препев и предговор В. Р. Кошуткића, Београд: Просвета.

Манчић, А. (2008): „Место тела и речи“, у: Тереза из Авиле (2008): *Пути савршенства*, превела А. Манчић, Београд: Службени гласник, 195–222.

Ahlgreen, G. T. W. (1996): *Teresa of Avila and the Politics of Sanctity*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Alvarez, T. (2011): *St. Teresa of Avila: 100 Themes on Her Life and Work*, translated by K. Kavanaugh, Washington D. C.: Institute of Carmelite Studies.

Bilinkoff, J. (1992): *The Avila of Saint Teresa: Religious Reform in a*

Sixteenth-Century City, Ithaca and London: Cornell University Press.

Dubay, T. (1989): *Fire Within: St. Teresa of Avila, St. John of the Cross and the Gospel-on Prayer*, San Francisco: Ignatius Press.

Lincoln, V. (1984): *Teresa: A Woman: a Biography of Teresa of Avila*, edited with introductions by E. Rivers and A. T. de Nicolás, Albany: State University of New York Press.

New Catholic Encyclopedia 13 (2003): *Seq-The*, Second Edition, Thomson & Gale, Washington D. C.

Rowe, E. K. (2011): *Saint and Nation: Santiago, Teresa of Avila and Plural Identities of Early Modern Spain*, University Park, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Samardžić, N. (2003): *Istorija Španije*, Beograd: Плато.

Teresa of Avila (2008): *The Book of Her Life*, translated, with notes by K. Kavanaugh and O. Rodriguez, introduction by J. Bilinkoff, Indianapolis, Cambridge: Hackett Publishing Company.

Teresa of Avila (2010): *The Interior Castle: A Study Edition*, translated by K. Kavanaugh and O. Rodrigues, prepared by K. Kavanaugh and C. Lisi, Washington D. C.: Institute of Carmelite Studies.

Terezija Avilska: lik, djelo i poruka: zbornik radova simpozija o 400. obljetnici smrti sv. Terezije Avilske, Zagreb 10–11. XII 1982 (1983): Zagreb: Kršćanska sadašnjost: Provincijalat karmelićana.

Teresa of Avila (2001–2007): *The Collected Letters of St. Teresa of Avila*, Vol. 1 (1546–1577), Vol. 2 (1578–1582), translated by K. Kavanaugh, Washington D. C.: Institute of Carmelite Studies.

Weber, A. (1990): *Teresa of Avila and the Rhetoric of Femininity*, Princeton: Princeton University Press.

Примљено: 25. 4. 2017.

Исправљено: 22. 6. 2017.

Одобрено: 21. 7. 2017.

PERSONALITY OF ST. TERESA OF AVILA

Miroslav M. Popović

*University of Belgrade, Faculty of Philosophy,
Library of the Department of History*

Summary: *Saint Teresa of Avila or Teresa of Jesus (1515–1582) is considered as one of the most important Counter-Reformation saints; she actively promoted the mystical prayer, reformed the Carmelite order and wrote mystical works. Challenges that Teresa faced in 16th century Spain shaped her and her message, and the way in which it was expressed. She had to defend the legitimacy of her mystical experiences, and her plan for the reform of the Carmelites. Teresa began to take upon herself the defense of women generally, fighting for their larger and more prominent role within the Christian tradition. She was proclaimed as co-patron of Spain in 1617, and doctor ecclesiae in 1970.*

Key words: *St. Teresa of Avila, Carmelite order, Roman catholic mysticism.*